

FOTO: TPK

Dá někdo víc než 26 milionů? (Aukce v Topičově salonu, v pozadí Kupkovo Zhroucení vertikál)

Tohle není Zrzavý

Zisky tuzemských obchodníků s uměním rostou. Trh ale nutně potřebuje přísnější pravidla hry.

□ JAN H. VITVAR

Český aukční trh s uměním zažívá zlatý věk. Loni trhl s 881 utracenými miliony historický rekord a letos je situace ještě růžovější: během pouhých šesti měsíců se už protočilo 550 milionů, a pokud obchodům s uměním nespadne v druhém pololetí ře-

těz, může celkový obrat dosáhnout poprvé v historii magické miliardy.

S obrazy je zvykem manipulovat v bílých rukavicích, aby se před zraky sběratelů náhodou neušpinily, či snad dokonce nepoškodily. Mezi aktéry velkých

obchodů se ale na jemnost moc nehraje. Pod nablýskaným kabátem uměleckých aukcí platí svérázná pravidla a scéna připomíná boxerský ring, v němž se to hemží falzifikáty, obviňováním z podvodů a nepřehlednými soudními spory.

Nechte to tady

„Tak copak nám to nesete? Picassa? Falešného Picassa?“ vítá Jiří Rybář se smíchem zákazníka. Rybář je majitelem druhé nejúspěšnější aukční síně v republice: jeho 1. Art Consulting Brno měla loni obrat 140 milionů, jejím dosavadním rekordem je Kupkovo Zhroucení vertikál, které se tu před čtyřmi lety prodalo za necelých 26 milionů. Dnes mu však do kanceláře v pražské pobočce firmy v Topičově salonu na Národní třídě žádná perla nepřináší. Zákazník nese rám se zapaspartovanou kresbou Květy Válové zachycující dvě nakláňející se skály.

„Květa? Škoda, Jitka by byla lepší,“ říká smutně Rybář. V databázi chvíli hledá, za kolik se u něj méně slavná sestra kdy prodávala, a na zákazníkem nadhozených 50 tisíc odtuší, že maximálně 12, protože to není žádný zázrak. „Dnes už musíme brát

ukázalo, že pravidla českého aukčního trhu nejsou úplně jasná.

Po skončení aukce totiž ministerstvo kultury kupci vzkázalo, že obraz je kulturní památkou, a nemůže ho tedy vyvézt do zahraničí. Je přitom logické, že pokud by to věděl předem, těžko by cenu hnal tak nahoru. Jak se takový omyl mohl stát? Galerista Vladimír Lekeš z pořádající síně Adolf Loos Apartment tvrdí, že o památkové ochraně plátna v době aukce nevěděl a proti zákazu se odvolal. Jeho kolega Jiří Rybář dosud neuzavřený spor komentuje slovy, že celý problém spočívá v tom, že v Česku neexistuje pořádný zákon, který by na trh dohlížel.

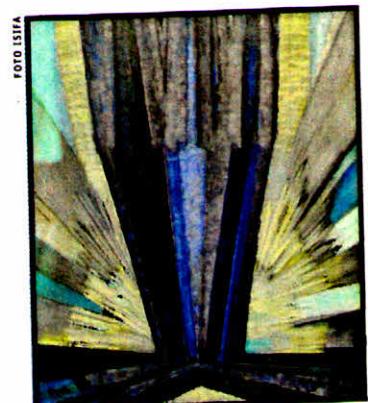
Obchod s uměním dnes reguluje zákon o veřejných dražbách, který je ale šíry na míru spíše obchodu se zkrachovalými továrnami, u nichž se nedá předpokládat, že by je nový majitel chtěl odvézt do Ruska.

Zrzavého osobně znala a napsala o něm monografii. Zaměstnanec muzea a přiležitostný sběratel měl tedy dost důvodů pořádat obraz za solidní investici do budoucna. Tato důvěra se ovšem záhy ukázala být fatální chybou.

Ještě ve stejném roce se Seidl rozhodl koupit dům, a protože potřeboval peníze, Zrzavého chtěl se ziskem prodat. Obraz nabídl Jiřímu Rybářovi a ten ho na říjnové aukci na Žofín vydražil za 3,5 milionu. Vzápětí následoval průšvih. Majitel aukční síně dnes tvrdí, že měl od začátku pochybnosti o pravosti obrazu, a protože nechtěl poškodit kupce, zaplatil Seidlovi ze svého a plátno po aukci poslal na novou expertizi do Národní galerie. Restaurátorka Zora Grohmannová při ní došla k závěru, že jde o falzum. „Plátno bylo špatné, barvy byly špatné. Seidl to koupil lacino. Tak co si mohl myslet?! Od začátku lhal. A já mu na to skočil,“ čílí

Nekupte to. (Zleva Zátiší s mrtvým ptákem, Tvar modré a Ile de Sein)

jen špičku,“ vysvětluje pak, když obchodník odejde i s podepsanými předávacími papíry. Rybářova strategie uspěl na trhu spočívá v jeho hesle „méně znamená více“. Méně kvalitní díla se snaží odmítat a vybírá si hlavně ta, u nichž se dá očekávat maximální navýšení cen, z níž si pak aukční síň vezme přírůstek pohybující se mezi nějakými 5 a 25 procenty.

Sběratelé totiž sahají především po unikátních položkách od těch nejlepších autorů. Vzhledem k tomu, že ceny podobných kusů neustále rostou, místní podnikatelská elita při kupování občas narazí na svůj vlastní cenový strop. Tak se tomu stalo s vůbec nejdražším obrazem vydraženým kdy na českých aukčích: Kupkovo plátno Tvar modré loni místním zájemcům před nosem vyfoukl anonymní ruský hovořící cizinec, který byl ochoten do něj investovat téměř 56 milionů. A právě při tomto obchodu se

S komorou aukčních síní, u jejíhož vzniku stál před třinácti lety, chce nyní Rybář tláčit na parlament, aby v rámci nového zákona uvolnil prodej obrazů do ciziny. „Jenže politici se na nás dívají jako na nějaké šmelináře a nechtějí nám vyjít vstříc. Ze prý je český trh zaplavěný falzifikáty!“ rozčílí se a dodává, že je to jen „hloupý předsudek“. Viděno zvenčí by však bylo vhodnější volit opatrnejší slovník. Právě sebevědomý majitel 1. Art Consulting se totiž do obchodu s falzifikáty namočil. A ne jenom jednou.

Omyl za pět milionů

Šéf výstavního oddělení Uměleckoprůmyslového muzea Dušan Seidl neprozírá štastné období. Problémy začaly už v roce 2007, kdy v aukci firmy Bussmark koupil obraz Jana Zrzavého Ile de Sein za 1,3 milionu. Posudek dokládající pravost plátna napsala historička umění Jana Orlsková.

se Rybář, který po Seidlovi následně žádal vrácení peněz.

Dušan Seidl ale namítá, že je podivné, aby síň obraz pustila do aukce i přes pochybnosti o jeho pravosti. Podle Seidla je Rybář protřetí obchodník, který spolehl na to, že kupec falzum nepozná. Oficiálně to nikdo nepotvrdí, ale kupcem byl zřejmě miliardář Martin Roman, který za obraz podle dostupných informací řádně zaplatil. Vznik expertizy podle této verze inicioval sám kupec, a to ve chvíli, kdy ho někdo ze zkušenějších přátel taktně upozornil, že s novým kusem v jeho sbírce nemusí být všechno v pořádku.

V takovém případě by měl nést odpovědnost za vzniklý skandál i šéf aukční síně, který sporný obraz pustil na trh. Seidl proto odmítl vrátit peníze a chtěl se dohodnout jak s Rybářem, tak s kupcem. V tu chvíli na něj Rybář podal trestní ozná-

mení pro podvod. Policie případ odložila s tím, že Seidl měl na svůj obraz napsaný posudek od odbornice na umění, takže nemohl vědomě podvádět. V roce 2008 tedy Rybář sepsal novou žalobu o vrácení částky. Po dlouhém vyšetřování mu dal soud loni za pravdu. I s úroky a náklady na advokáty to Seidla obtěžkaného exekucí stálo 5,2 milionu.

„Já jsem zkrátka nečekal, že by se mohla paní Orlíková v tom prvním posudku sekout. A že od toho celého dá Rybář hned ruce pryč,“ kroutí teď hlavou Seidl, podle

něj dá vždycky odhalit. Ale je jen na sběrateli, jestli zainvestuje do seriózní expertizy, když si chce být jistý. Aukční síně si takový pozor dávat nemusí, riziko nechávají na kupujícím.

Nejjistější možností je výše zmíněná expertiza Národní galerie. Stojí ale minimálně 30 tisíc a čeká se na ni několik týdnů až měsíců. Posudek od některého ze dvou stovek kunsthistoriků registrovaných jako soudní znalci je hotový za pár dnů a stojí zhruba polovinu. A ačkoli je většinou čistě subjektivním názorem, nikoli detailním rozbořem

měli autoři posudků odpovědnost za případnou škodu a povinně se proti ní pojíštovali. Zákon byl sice o Vánocích schválen, ovšem zmíněné klíčové věty z něj vypadly. V současných sporech tedy slabší hráči typu sběratele Seidla vždy tahají za kratší konec.

Pod rukou

I velcí hráči na zdejším aukčním trhu se shodují, že má řadu nedostatků. Už jen fakt, že se s uměním může obchodovat v anonymitě, takže se často neví, kdo vlastně prodává, kdo kupuje, a jestli tedy některý z rekordních prodejů nebyl pouze umělá bublina, nepřispívá k jeho dobré pověsti. Mnohem víc ji však právě poškozuje fakt, že řada laiků zdejší aukční svět mylně spojuje s ilegálním trhem. Ten nyní symbolizuje jméno Leonard Adamec. S tímto ostravským obchodníkem s uměním začal minulý měsíc proces, který má dokázat, že sběratelům prodal třináct falešných obrazů Zrzavého, Slavíčka či Šimy za celkem 25 milionů. Obchody se zákazníky uzavíral tajně z ruky do ruky. Tak jak to souběžně dělala skupina podvodníků, kterou před pár týdny odhalili policisté v Brně: celkem prodala 45 falešných obrazů vydávaných za díla Čapka či Toyen.

Jiří Rybář ze společnosti 1. Art Consulting zdůrazňuje, že černý trh nemá s oficiálním žádnou spojitost. Asi nepřekvapí, že Dušan Seidl to vidí opačně: když se probíral detaily sporu o falešného Zrzavého, došel k přesvědčení, že Rybář vedle oficiální aukční živnosti vede ještě druhou, ilegální. Přivedla ho na to kauza kolem prodeje Fillova Zátiší s mrtvým ptákem. Jde o bezcenné falzum, které se přesto hned dvakrát úspěšně prodalo za statisíce, a v obou případech u toho Rybář byl. Poprvé když prošlo oficiální aukcí jeho síně a obchodník následně musel s omluvou kupci vrátit peníze. A podruhé když ho poté pod rukou prodal Rybářův někdejší spolupracovník Martin Janulík brněnskému podnikateli, který dal celou věc k soudu.

Janulík od něj odešel s pěti lety vězení na krku, zatímco majitel aukční síně i obrazu je z obliga. Podle Seidla je však odsouzený překupník jen nastrčený Rybářovým blým koněm, a proto nyní žádá, aby případ přezkoumalo Nejvyšší státní zastupitelství. Pokud by mu soud v budoucnu dal za pravdu, byl by to další důkaz, že aktuální skvělá čísla potřebují doplněk v podobě jasnejších pravidel. Už jen proto, že Rybářova 1. Art Consulting se na loňském rekordu podílela plnou šestinou. ■

FOTO PROFIMEDIA.CZ

Jsou všechny pravé? (Předaukční výstava českého umění v síni Sotheby's)

TRHU ŠKODÍ UŽ JEN FAKT, že SE ČASTO NEVÍ, KDO PRODÁVÁ, KDO KUPUJE A JESTLI REKORDNÍ PRODEJ NÁHODOU NEBYL POUZE UMĚLÁ BUBLINA.

kterého jeho případ dokazuje, že zdejší aukce fungují v právním vakuu. Když se autor posudku na obraz splete, neneze za omyl žádnou odpovědnost. Majitel aukční síně pak může všechny potíže velmi snadno hodit na posudkem obelstěného prodávajícího.

Že se v Česku s uměním neobchoduje vždycky fér, přiznává i šéfredaktor časopisu Art+Antiques a specialista na aukční trh Jan Skřivánek: „Zvenku sice aukce vypadají jako glamour, ale ve skutečnosti je to neregulované prostředí.“ Padělek se podle

technologie vzniku díla, na který se dá srovnat, k puštění díla do aukce úplně stačí.

Zákazníci na trhu současně nemají na rozdíl třeba od potravin nebo elektroniky v zádech žádné díly ani přesné státní potravinářské inspektoři. Situaci by mohla vylepšit redukce počtu znalců nebo alespoň sepsání žebříčku těch, jimž má smysl věřit. K tomu se však nikdo nemá a slepou uličkou se ukázal být i návrh někdejšího ministra spravedlnosti Jiřího Pospíšila. Ten loni navrhl novelu zákona o soudních znalcích, v níž žádal, aby